

Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

1 kap. 3 §

Definitioner

I denna lag avses med

- *Undervisning*: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till att utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden,
- *Utbildning*: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Prop. 2009/10:165 s. 218 ff.

[Om undervisning] Även i vuxenutbildningen och till viss del i gymnasieskolan har begreppet en vid betydelse. Vid t.ex. arbetsplatsförlagt lärande eller vid distansutbildning kan lärarrollen mer vara inriktad mot handledning och mentorskap än i de skolförlagda delarna av ungdomsskolan, samtidigt som undervisningsbegreppet i andra utbildningsmodeller innebär en mer traditionell lärarroll.

[Om utbildning] Även i den nya skollagen finns behov av en övergripande term som beskriver all den verksamhet som omfattas av de övergripande målen i skolförfattningarna. Denna term bör vara utbildning, vilket därmed blir ett vidare begrepp än undervisning och även kan omfatta annan verksamhet än undervisning i den inre och yttre miljön, t.ex. på skolgården och i matsalen eller organiserat lärande förlagt till en arbetsplats. Utbildning kan dessutom omfatta annan verksamhet som äger rum t.ex. vid lägerskolor, utflykter eller olika former av praktik eller annan verksamhetsförlagd verksamhet.

2 kap. 9 §

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor.

Prop. 2009/10:165 s. 647

Rektorns och förskolechefens lednings- och samordningsansvar enligt paragrafen avser generella frågor, till exempel om **den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet**, arbetet med barn och elever i behov av särskilt stöd, **skolans kontakter med arbetslivet**, formerna för samarbete med hemmen samt **kompetensutveckling av personalen**. Det är inte möjligt att i lagen göra någon fullständig uppräknning av vilka uppgifter som omfattas av det pedagogiska lednings- och samordningsansvaret. En utgångspunkt är dock att rektorn och förskolechefen ska ha ansvaret för sådana mer övergripande frågor där ett särskilt ansvar i egenskap av skolledare framstår som normalt och naturligt.

2 kap. 10 §

Rektorn och förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Rektorn och förskolechefen fattar i övrigt de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i denna lag eller andra författningar

Prop. 2009/10:165 s. 648

I det ansvar som rektor och förskolechef har enligt 9 § att fungera som ledare och samordnare av det pedagogiska arbetet ingår att dessa personer också fattar de beslut som ett sådant ansvar kräver. Bestämmelsen om att rektor och förskolechef beslutar om enhetens inre organisation ska läsas mot denna bakgrund. **Besluten kan röra exempelvis personalens ansvarsområden, schemaläggning eller barnens och elevernas fördelning på klasser eller grupper.**

2 kap. 34 §

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling.

Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.

Prop. 2009/10:165 s. 282

Huvudmannen ska **ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling**. Det närmare innehållet i kompetensutvecklingen är emellertid enligt regeringens uppfattning främst en fråga för de professionella i förskolan och skolan att besluta om. Detta speglar bättre den ordning som råder i dag och som kommer till uttryck i den reglering av kompetensutveckling

som finns inom ramen för gällande avtal på lärarområdet. Kompetensutveckling ska bygga på en kontinuerlig analys av behoven i förskolan och skolan och hos den enskilde förskolläraren eller läraren.

15 kap. 2 §

Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper.

Utbildningen i gymnasieskolan ska i huvudsak bygga på de kunskaper eleverna har fått i grundskolan eller i motsvarande utbildning.

Prop. 2009/10:165 s. 411

Utöver att ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt förbereda för ett aktivt deltagande i samhällslivet ska gymnasieskolan, liksom grundskolan, **bidra till personlig utveckling och social gemenskap**. Utbildningen i gymnasieskolan ska **ge eleverna förutsättningar att utveckla sina kunskaper och som en förberedelse för kommande arbetsliv ska detta ske såväl självständigt som tillsammans med andra**. Utbildningen i gymnasieskolan ska vidare utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och som en bas för rekrytering till högskolesektorn.

□ 16 kap 6 §

För varje nationellt program ska det finnas examensmål som innehåller mål för programmet.

Prop. 2008/09:199 s. 117 f.

Utbildningen i gymnasieskolan ska leda till en examen. Examensmålen ska, som namnet anger, ligga till **grund för planeringen av utbildningen och undervisningen från elevens första dag på programmet**. I dag kan gymnasieutbildningen upplevas som alltför fragmentiserad. Det stora smörgåsbord av utbildningsvägar som erbjuds eleverna och det stora kursutbud som, åtminstone i teorin, finns att välja på, leder till överskådlighet. Det kan vara svårt för kommande arbetsgivare och andra avnämare att förstå vad utbildningen kvalificerar för. **Examensmålen ska styra utbildningen och gymnasiearbetets utformning och innehåll**. Därför måste även inriktningar, yrkesutgångar och särskilda varianter på programmen kunna kopplas till examensmålen. Målen ska vara så tydliga att de kan förstås av elever och föräldrar, arbetsgivare och andra avnämare. Examensmålen måste dock medge viss flexibilitet inom programfördjupningen och vid utformningen av de särskilda varianter som efter Statens skolverks godkännande ska få anordnas.

Examensmålen beslutas av regeringen i förordning.

16 kap. 26 §

Utbildningen på yrkesprogram syftar till en yrkesexamen och utbildningen på högskoleförberedande program syftar till en högskoleförberedande examen.

Båda dessa examina kallas gymnasieexamen.

För elever som har betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng på ett nationellt program ska gymnasieexamen utfärdas, om villkoren i 27 eller 28 § är uppfyllda.

Gymnasieförordning (2010:2039)

1 kap. 3 §

I förordningen avses med

- *Arbetsplatsförlagt lärande*: lärande på ett program som genom förs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan.
- *Gymnasiegemensamma ämnen*: de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 3 till skollagen.
- *Karaktärsämnen*: de ämnen genom vilka ett program får sin karaktär.
- *Programfördjupning*: sådana ämnen eller kurser som inom examensmålen eller programmålen kompletterar de gymnasiegemensamma och programgemensamma ämnena och som Skolverket meddelat föreskrifter om enligt 4 kap. 5 §.
- *Programgemensamma ämnen*: kurser i gymnasiegemensamma ämnen utöver den omfattning som anges i bilaga 3 respektive bilaga 5 till skollagen eller andra kurser och som ska läsas av alla elever på programmet.
- *Yrkesämnen*: yrkesinriktade karaktärsämnen.

1 kap. 8 §

För yrkesprogrammen i gymnasieskolan ska det finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv.

4 kap. 12 §

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på alla yrkesprogram i gymnasieskolan i minst 15 veckor.

Huvudmannen ansvar för att skaffa platser för det arbetsplatsförlagda lärandet och att detta uppfyller de krav som finns för utbildningen. Rektorn beslutar om hela eller delar av kurser ska förläggas till arbetsplatser och om hur fördelningen över läsåren ska göras.

4 kap. 13 §

Om arbetsplatsförlagt lärande inte kan erbjudas på ett yrkesprogram i gymnasieskolan, får utbildningen anordnas bara om

1. Planerade platser för arbetsplatsförlagt lärande inte kan tillhandahållas på grund av omständigheter som huvudmannen inte kunnat råda över, eller
2. Utbildningen av säkerhetsskäl inte kan förläggas till en arbetsplats utanför skolan.

Det arbetsplatsförlagda lärandet ska i de fall som avses i första stycket bytas ut mot motsvarande utbildning förlagd till skolan. Innan huvudmannen för en gymnasieskola beslutar om detta ska huvudmannen samråda med det lokala programrådet.

4 kap. 14 §

För en elev som deltar i arbetsplatsförlagt lärande ska det utses en handledare på arbetsplatsen. Som handledare får bara den anlitas som har nödvändiga kunskaper och erfarenheter för uppdraget och som även i övrigt bedöms vara lämplig.

Förordning (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan, Lgy 11**Kapitel 1**Skolans uppdrag

Huvuduppgiften för gymnasieskolan är att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska tillägna sig och utveckla kunskaper. Utbildningen ska främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor, som aktivt deltar i och utvecklar yrkes- och samhällslivet. Den ska bidra till elevernas allsidiga utveckling.

Genom studierna ska eleverna stärka grunden för det livslånga lärandet. Förändringar i arbetsliv, ny teknologi, internationaliseringen och miljöfrågornas komplexitet ställer nya krav på människors kunskaper och sätt att arbeta. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja att pröva och omsätta nya idéer i handling och att lösa problem. Eleverna ska i skolan få utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och att arbeta både självständigt och tillsammans med andra. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper och förhållningssätt som främjar *entreprenörskap, företagande och innovationstänkande*. Därigenom ökar elevernas möjligheter att kunna starta och driva företag. Entreprenöriella förmågor är värdefulla för arbetslivet, samhällslivet och vidare studier. Vidare ska skolan utveckla elevernas kommunikativa och sociala kompetens samt uppmärksamma hälso- livsstils- och konsumentfrågor. Skolan ska även sträva efter att ge eleverna förutsättningar att regelbundet bedriva fysiska aktiviteter.

Utvecklingen i yrkeslivet innebär bland annat att det behövs gränsöverskridande mellan olika yrkesområden och att krav ställs på medvetenhet om såväl egen som andras kompetens. Detta ställer i sin tur krav på skolans arbetsformer och arbetsorganisation.

Kunskaper och lärande

Skolans uppdrag att förmedla kunskaper förutsätter en aktiv diskussion om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap idag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion.

Kunskap är inte något entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen.

Elevernas kunskapsutveckling är beroende av om de får möjlighet att se samband. Skolan ska ge eleverna möjligheter att få överblick och sammanhang. Eleverna ska få möjlighet att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper.

Skolan kan inte ensam förmedla alla de kunskaper som eleverna kommer att behöva. Det väsentliga är att skolan skapar de bästa samlade förutsättningarna

för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. I det sammanhanget ska skolan ta till vara de kunskaper och erfarenheter som finns i det omgivande samhället och som eleverna har från bl.a. arbetslivet. Den värld som eleven möter i skolan och det arbete som eleven deltar i ska förbereda för livet efter skolan.

Varje elev ska få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Varje elev ska möta respekt för sin person och sitt arbete. Eleverna ska bli medvetna om att nya kunskaper och insikter är förutsättningar för personlig utveckling detta ska syfta till att grundlägga en positiv inställning till lärande och att återskapa en sådan inställning hos elever med negativa skolerfarenheter. Skolan ska stärka elevernas tro på sig själva och på framtiden.

Kapitel 2.1

Läraren ska

- I undervisningen skapa en sådan balans mellan teoretiska och praktiska kunskaper som främjar elevernas lärande,
- Samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen,
- Organisera och genomföra arbetet så att eleven
 - Får möjlighet att arbeta ämnesövergripande.

Kapitel 2.6

Enligt skollagen ska det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ledas och samordnas av en rektor. Rektorn ansvarar för att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen i förhållande till de nationella målen. Som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn ansvar för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- Samverkan mellan lärare i olika kurser kommer till stånd så att eleverna får ett sammanhang i sina studier,
- Skolans arbete med kunskapsområden, där flera ämnen ska bidra och samordnas så att de utgör en helhet för eleven,
- Lärarna anpassar undervisningens uppläggning, innehåll och arbetsformer efter elevernas skiftande behov och förutsättningar.

Förordning (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasieskolans nationella program

1 § För gymnasieskolans nationella program ska de examensmål gälla som framgår av bilagan till denna förordning. Dessa mål gäller utöver de gemensamma kunskapsmål för gymnasieskolans nationella program som anges i förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

*Examensmål****Barn- och fritidsprogrammet***

Barn- och fritidsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta med barn, ungdomar eller vuxna inom pedagogiska och sociala yrkesområden eller i fritids- och friskvårdssektorn. Inom programmet ska eleverna också ges möjlighet att läsa kurser som förbereder för högskolestudier inom dessa områden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper i pedagogik och deras färdigheter att utföra arbetsuppgifter som förekommer inom de verksamheter programmet utbildar för. Utbildningen ska leda till att eleverna, beroende på inriktning, kan möta, assistera och stödja barn, ungdomar eller vuxna i deras utveckling.

Kunskaper om människors hälsa och levnadsvanor och om olika former av hälsofrämjande arbete är också centralt inom programmet. Arbetsmiljö- och arbetsorganisationsfrågor ska ingå i utbildningen för att förebygga arbetsskador och för att främja god hälsa.

Kännetecknande för de verksamheter som programmet utbildar för är samverkan, samarbete och kommunikation. För att arbeta med människor krävs bland annat förmåga att lyhört, kreativt och med omdöme skapa optimala förutsättningar för alla människors delaktigheter och lärande. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att särskilt utveckla dessa förmågor.

Verksamheternas betoning på arbete med människor gör att ett etiskt förhållningssätt ska vara centralt i utbildningen. Kunskaper om grundläggande demokratiska värden och internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter är viktiga i de verksamheter som utbildningen förbereder för. Genom utbildningens betoning på möten mellan människor ska eleverna ges möjlighet att reflektera över och diskutera sociala och kulturella frågor.

Flera av de verksamheter som programmet utbildar för innebär arbete med människors hälsa. Därför ska utbildningen leda till att eleverna utvecklar ett hälsofrämjande förhållningssätt. Eleverna ska också utifrån kunskaper om

människors lärande och levnadsmiljöer kunna analysera och reflektera över människors olika levnadsvillkor och möjligheter att utvecklas. Utbildningen ska ge eleverna möjlighet att utveckla ett vetenskapligt och kritiskt förhållningssätt.

Utbildningen ska inriktas mot problemlösning och stimulera till handlingsberedskap. Eleverna ska därför genomföra uppgifter och lösa praktiska problem såväl självständigt som i samarbete med andra. De ska också utveckla kunskaper i att planera, genomföra, dokumentera och utvärdera arbetet, såväl på verksamhets- som på individnivå.

Utbildningen ska ge eleverna möjligheter att utveckla initiativförmåga och kreativitet för att kunna arbeta på ett utvecklingsinriktat sätt. Elevernas medverkan vid val av arbetsformer och innehåll i studierna har därför en särskild pedagogisk innebörd. Utbildningen kan även förbereda för eget företagande inom området.

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på alla yrkesprogram. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar sina yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt förstår yrkeskulturer och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärarutbildning.

Utdrag ur Kommentarer till examensmålen i Skolverkets skrift Gymnasieskola 11 (s 65)

Eleverna ska ges möjlighet att läsa kurser som förbereder till högskolestudier inom de områden programmet riktar sig mot. Under utbildningen behöver eleven ta ställning om hon eller han vill studera vidare på högskola för att i så fall kunna göra val som leder till grundläggande eller särskild högskolebehörighet.

Examensmålen betonar pedagogiska kunskaper och färdigheter. Dessa kunskaper är speciellt viktiga för att kunna möte, stödja och utveckla människors lärande, utveckling, hälsa och välbefinnande. Då krävs också de pedagogiska färdigheterna att planera, genomföra, dokumentera och utvärdera verksamheten.

Eleverna ska utveckla sin kommunikativa förmåga. Även arbetssättet under utbildningen ska på olika sätt främja den kommunikativa förmågan hos eleverna.

Arbetet med människor kräver ett etiskt förhållningssätt. Det handlar om att bemöta människor på ett respektfullt sätt där alla människors lika värde är ut-

gångspunkten och att alltid handla utifrån lagfästa demokratiska värden och mänskliga rättigheter som också ingår i internationella överenskommelser.

Eleverna ska ges möjlighet att utveckla ett vetenskapligt och kritiskt förhållningssätt. Det innebär att utveckla färdigheter i att granska och värdera information från olika källor samt att förhålla sig kritisk till informationen.

I examensmålen syns skrivningar om initiativförmåga, kreativitet, problemlösning och handlingsberedskap. Eleverna ska därför under utbildningen ges möjligheter att lösa problem såväl självständigt som i samarbete med andra.

Bygg- och anläggningsprogrammet

Bygg- och anläggningsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom något av bygg- och anläggningsbranschens yrken, till exempel som anläggningsarbetare, anläggningsmaskinförare, byggnadsarbetare, byggnadsmålare eller plåtslagare.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i byggnation och anläggning vid till exempel nyproduktion, ombyggnad och renovering. Eftersom bygg- och anläggningsarbete påverkar samhällets infrastruktur och de miljöer man vistas i ska utbildningen ge kunskaper om ett rationellt, säkert och miljömässigt hållbart byggande. Utbildningen ska också ge kunskaper om branschens olika yrken och arbetsprocesser samt om entreprenörskap och företagande, vilket ger en god grund för samverkan på arbetsplatsen och med kunder.

Byggarbetsplatsen är föränderlig och arbetet sker både inomhus och utomhus. Dessutom förändras och utvecklas arbetsmetoder, material, verktyg och hjälpmedel. Detta ställer krav på ett flexibelt förhållningssätt och kontinuerligt lärande i arbetslivet. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kreativitet och initiativförmåga. De ska kunna arbeta självständigt och tillsammans med andra. Arbetet ska genomföras på ett ergonomiskt, hälsosamt och säkert sätt för att förebygga förslitningar och andra arbetsskador. Utbildningen ska ge kunskaper om arbetsmiljöregler och säkerhetsbestämmelser.

Bygg- och anläggningsbranschen hanterar stora ekonomiska värden. Arbetet genomförs utifrån kundens beställning och i enlighet med gällande lagar, föreskrifter och andra bestämmelser. Utbildningen ska därför ge eleverna kunskaper om och färdigheter i att planera, genomföra dokumentera och kvalitetssäkra arbetet med tidsenliga metoder och hjälpmedel. Eleverna ska kunna välja, använda och vårda material, verktyg och maskiner med hänsyn till säkerhet samt

miljö, kvalitet och ekonomi, både när det gäller produktions- och livscykelkostnader. Utbildningen ska även utveckla elevernas förmåga att lösa problem i det dagliga arbetet och att ta till vara på erfarenheter av tidigare byggprojekt.

Utbildningen ska utveckla elevernas förståelse av sin egen och yrkets betydelse i arbets- och samhällslivet. I samarbetet på arbetsplatsen och i kundrelationer ställs krav på kommunikationsförmåga och förståelse för andra människor och andra yrkesgrupper. Eleverna ska därför i alla ämnen arbeta med att utveckla sitt språk och få möjlighet att möta och diskutera olika perspektiv på människors livsvillkor i samhället.

Arbetsplatsförlagt lärande ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och yrkesidentitet samt förstår yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålen gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Utdrag ur Kommentarer till examensmålen i Skolverkets skrift Gymnasieskola 11 (s 80)

Utbildningen ska ge eleven kunskaper om arbetsmetoder, material, verktyg och maskiner som är vanliga inom yrket. Det innebär att eleven ska få tillräckliga kunskaper för att planera och utföra enklare arbetsuppgifter självständig och även mer avancerade arbetsuppgifter med handledning samt för att dokumentera och kvalitetssäkra sitt arbete.

Utbildningen måste planeras och genomföras så att eleven utvecklar förståelse av att använda skyddsutrustning, arbeta ergonomiskt och skapa en hälsosam arbetsmiljö samt lär sig att identifiera och bedöma risker i olika arbetsmoment och situationer.

Eleverna ska ges kunskaper om ett miljömässigt hållbart byggande eftersom till exempel val av metoder och material får konsekvenser för samhällets infrastruktur och miljön. Det betyder att utbildningen ska utveckla elevens förmåga att göra medvetna val för en hållbar utveckling. Utbildningen ska utveckla elevens färdigheter i att, med hjälp av internet och på andra sätt, söka information om olika metoder, material, anvisningar och bestämmelser för bygg- och anläggningsarbete.

I examensmålen syns skrivningar om elevernas kreativitet och initiativ- och problemlösningsförmåga samt förmåga att arbeta självständigt och tillsammans med andra. Utbildningen ska ge eleven möjlighet att utveckla sin läsförmåga samt att söka information självständigt med olika hjälpmedel, att reflektera och att ta ansvar för den egna kunskapsutvecklingen.

Vård- och omsorgsprogrammet

Vård- och omsorgsprogrammet är ett yrkesprogram. Efter examen från programmet ska eleverna ha de kunskaper som behövs för att arbeta inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. Inom programmet ska eleverna också ges möjligheter att läsa kurser som förbereder för högskolestudier främst inom dessa områden.

Utbildningen ska utveckla elevernas kunskaper om och färdigheter i vård, omvårdnads och omsorg samt ge kunskaper om hälsa, ohälsa och funktionsnedsättning. Inom vård och omsorg arbetar man med att bevara eller återställa människors hälsa och stödja deras förmåga att utveckla sina resurser. Arbetet utgår från en människosyn som betonar människors lika värde, mänsklig värdighet, livskvalitet och välbefinnande. Utbildningen ska därför utveckla elevernas kunskaper om människan i olika åldrar ur biologiska, psykologiska, sociala, kulturella och existentiella aspekter vid hälsa, ohälsa och funktionsnedsättning. I yrkesutövningen kombineras kunskaper från olika ämnesområden som medicin, pedagogik, sociologi, psykologi och vårdvetenskap. Utbildningen ska därför leda till att eleverna utvecklar en helhetssyn på människan och förståelse av livsstilens betydelse för hälsan.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga att bemöta människor på ett yrkesmässigt sätt, kommunicera med respekt för individens integritet och ge människor möjlighet till delaktighet och inflytande. Eleverna ska också utveckla förståelse för människors olika behov och förutsättningar. Dessutom ska eleverna utveckla en förmåga att diskutera och ta ställning i etiska frågor som rör yrkesutövningen och att följa den etik som råder inom yrkesområdet.

Stora delar av yrkesområdet regleras i lagar och andra författningar. Utbildningen ska därför ge eleverna kunskaper om dessa bestämmelser.

Utbildningen ska utveckla elevernas förmåga till muntlig och skriftlig kommunikation, eftersom det skapar en grund för ett gott samarbete samt för att kunna ge korrekt och komplex information till patienter och andra brukare. Ett rikt och nyanserat språk är dessutom ett redskap för reflektion och lärande. Kunskaper i språk ökar möjligheterna att kommunicera med patienter och andra brukare samt att arbeta i andra länder. Utbildningen ska ge eleverna möjligheter till fördjupande studier i engelska.

I vård och omsorg används IT, andra digitala hjälpmedel och annan teknisk utrustning. Utbildningen ska därför ge eleverna möjlighet att lära sig hantera dessa.

Utbildningen ska ge eleverna färdigheter i att utföra de arbetsuppgifter som förekommer inom området, såsom stöd och hjälp med personlig vård, medicintekniska uppgifter, hushållsuppgifter samt administrativa, sociala och socialpedagogiska uppgifter. Dessa uppgifter ska utföras på ett yrkesmässigt sätt, dvs. etiskt, estetiskt, hygieniskt, rehabiliterande eller habiliterande, ergonomiskt och hälsofrämjande.

Att identifiera analysera och ta initiativ till att lösa problem i olika vård- och omsorgssituationer samt att se konsekvenser av handlingsalternativ är viktigt inom yrkesområdet. Därför ska utbildningen utveckla elevernas förmåga till detta liksom deras kreativitet, initiativförmåga och kvalitetsmedvetenhet. Utbildningen ska även förbereda för eget företagande inom området.

Utbildningen ska också ge eleverna kunskaper om vårdens och omsorgens historiska utveckling. Med detta som grund och med stöd av aktuell forskning ska eleverna utveckla förmåga att kritiskt granska invanda rutiner och kunna föreslå förändringar som innebär ökad kvalitet inom verksamhetsområdet.

Utbildningen ska ge kunskaper och insikter om arbetsmiljöns betydelse för fysisk, psykisk och social hälsa samt om hur man kan samverka för att skapa goda och jämlika arbetsförhållanden.

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på alla yrkesprogram. Det arbetsplatsförlagda lärandet ska bidra till att eleverna utvecklar yrkeskunskaper och en yrkesidentitet samt förstår yrkeskulturen och blir en del av yrkesgemenskapen på en arbetsplats. Det arbetsplatsförlagda lärandet kan också ge inblick i företagandets villkor.

Examensmålet gäller för både skolförlagd utbildning och lärlingsutbildning.

Utdrag ur Kommentarer till examensmålen i Skolverkets skrift Gymnasieskola 11 (s 207)

Kunskaper om människan ur ett helhetsperspektiv innebär kunskaper om människan i olika åldrar och om människans livsvärld fysiskt, psykiskt, socialt och kulturellt eller andligt vid hälsa, ohälsa och vid funktionsnedsättning. Utgångspunkten ska vara hälsa utifrån ett salutogent synsätt vilket innebär att utgå från det friska och så långt som möjligt ta vara på det friska. Genom att utgå från hälsa skapas också förutsättningar för en ökad insikt om den egna livsstilen och förmåga att utföra handlingar för ett ökat välbefinnande och en positiv självbild hos individen. Utbildningen ska präglas av ett inkluderande förhållningssätt, där alla människors rätt till hälsa och välbefinnande på lika villkor lyfts fram.

Fokus i programmet är att eleverna ska utveckla förmåga till ett gott bemötande och förhållningssätt vilket bland annat innebär respekt för den enskilda

individens integritet och möjlighet till inflytande. Utgångspunkten i bemötandet och förhållningssättet är människors lika värde och rätten till en god vård och omsorg vilket också återfinns i lagstiftningen som styr området. Grundläggande för ett gott bemötande är ett empatiskt förhållningssätt, förståelse för patienters och brukares livsvärld samt förmåga till kommunikation och samarbete med dem, liksom med närstående och personal. Förmåga till både skriftlig och muntlig kommunikation och till samarbete betonas i examensmålen.

De sociala och socialpedagogiska uppgifterna är idag centrala i vård- och omsorgsarbetet och betonas i examensmålen. I yrkesrollen ingår också administrativa uppgifter där dokumentation är en betydande del. Därför betonas förmåga att använda informationsteknik som arbetsredskap i examensmålen. För att eleverna ska utveckla förmåga att arbeta på ett yrkesmässigt sätt behövs kunskaper från ett flertal områden, till exempel etik, medicin, pedagogik vårdvetenskap och hälsovetenskap.

I examensmålen syns skrivningar om kreativitet och flexibilitet samt skrivningar om att kunna ta initiativ, vara kvalitetsmedveten, kunna lösa problem i vardagsarbetet och att kritiskt granska invanda rutiner.

Gymnasieskola 2011, Skolverket**S. 13**

I gymnasieskola 2011 ska gymnasiegemensamma ämnen samspela med programmets karaktärsämnen, och det är genom fördjupning i den programspecifika karaktären som eleven utvecklas också som medborgare och individ.

S. 15

Alla dokument [skollag, gymnasieförordning, läroplan, examensmål, ämnesplan] **är tänkt att skapa en helhet.** De fyller en funktion vart och ett för sig men **uttrycker också tillsammans en gemensam syn på verksamheten i klassrummet.** Skollagen är överordnad de andra dokumenten. Gymnasieförordningen, läroplanen och examensmålen är förordningar som på olika sätt konkretiserar skollagens bestämmelser. Ämnesplanerna är föreskrifter som styr undervisningen i ett ämne.

Lärare, skolledare eller annan skolpersonal behöver använda alla dokumenten. För till exempel en lärare **räcker det inte att bara planera undervisningen utifrån ämnesplanen för ämnet, utan hon eller han behöver också utgå från examensmålen och läroplanen.** Dessutom behöver läraren känna till de bestämmelser i skollagen och gymnasieförordningen som berör hans eller hennes verksamhet.

En viktig anledning till att alla dokument behöver användas är att dubbelregleringar har undvikits så långt som möjligt: det som står i skollagen upprepas till exempel inte i gymnasieförordningen. Sålunda **uttrycker examensmålen bara det som är specifikt för programmen, och ämnesplanerna bara det som är specifikt för ämnena. Dessa båda dokument upprepar inte generella läroplansformuleringar, till exempel att eleven utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande.** Därför kan examensmålen och ämnesplanerna upplevas som avskalade och som att de utlämnar viktiga mål för undervisningen. Verksamheten i klassrummet ska dock präglas även av de övergripande målen i skollagen, gymnasieförordningen och läroplanen, eftersom dokumenten ska läsas som en helhet.